

**ЦАГДААГИЙН АЛБА ХААГЧИЙН ХУУЛЬ ЁСНЫ ШААРДЛАГЫГ ҮЛ БИЕЛҮҮЛЭХ,
ЗАНАЛХИЙЛЭХ ЗӨРЧЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ,
ТҮҮНД ХИЙСЭН СУДАЛГААНЫ ДҮН**

Намсрайн Буянхүү

Багануур дүүргийн ЦХ-ийн бичиг хэргийн
эрхлэгч, магистрант, цагдаагийн ахлагч

1992 онд “Монгол Улсын Захиргааны хариуцлагын тухай хууль” батлагдсан нь захиргааны зөрчил ба хариуцлагын талаарх нийтлэг үндэслэл, журам, захиргааны шийтгэлийн төрөл хэмжээг тогтоон, захиргааны зөрчилтэй хэрэгт хянан шийдвэрлэх ажлыг боловсронгуй болгон журамлаж, захиргааны эрх зүйн олон акт үйлчилж байсныг нэгтгэн Монгол Улсын Үндсэн хуулинд нийцүүлсэн байна.

Уг хуулийн 30² дугаар зүйлд “Цагдаагийн алба хаагчийн хууль ёсны шаардлагыг үл биелүүлэх, заналхийлэх, цагдаагийн байгууллагад худал мэдээлэл өгөх” зөрчил, түүнд хүлээлгэх хариуцлагын талаар хуульчилсан¹ байна.

Цагдаагийн байгууллагын бүрэлдэхүүнд орж, түүний нэг эд эс болж ажиллаж амьдарч байгаа миний бие төрийн нэрийн өмнөөс ажил үүргээ гүйцэтгэж буй цагдаагийн алба хаагчийн эрх ашиг зөрчигдөх, улмаар тэдний нэр хүндийг бууруулах, хууль ёсны албан шаардлагыг эсэргүүцэх зэрэг нийгмийн сөрөг үзэгдлийн өнөөгийн түвшинг тодорхойлох зорилгоор судалгаа, шинжилгээний ажил хийхээр зорьж, цагдаагийн байгууллагад 2008-2011 онд бүртгэгдсэн захиргааны зөрчил, цагдаагийн алба хаагчийн хууль ёсны шаардлагыг үл биелүүлэх заналхийлэх зөрчлийн үзүүлэлтэнд дүн шинжилгээ хийсэн.

Цагдаагийн байгууллагад бүртгэгдсэн нийт захиргааны зөрчлийн шийдвэрлэлтийн байдлыг 30² дугаар зүйлтэй харьцуулж, сүүлийн 4 жилийн байдлаар судалж үзэхэд²:

Мөн Дархан-Уул аймгийн цагдаагийн газар, Төмөр замын цагдаагийн хэлтэс, Нийслэлийн

д/д	Он	Захиргааны хариуцлагын тухай хуулиар	Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 30 ²	Торгосон хүн		Баривчилсан хүн	
				ЗХТХ-иар нийт	30 ² -р зүйлээр	ЗХТХ-иар нийт	30 ² -р зүйлээр
1	2008	129036	6096	30221,5	1216259,0	6147	377
2	2009	215981	6217	25406,0	2663758	6159	501
3	2010	80076	1808	18460,5	2811463	10709	535
4	2011	106310	1885	24074,7	3602157	12380	336

дүүргүүдээс жагсаал цуглаан ихээр зохион байгуулагддаг

Сүхбаатар дүүргийн цагдаагийн хэлтэс, ачаалал ихтэй Баянзүрх дүүргийн цагдаагийн хэлтэс, алслагдсан дүүрэг болох Багануур дүүргийн цагдаагийн хэлтсийн нийт 367 алба хаагчаас “Цагдаагийн алба хаагчийн хууль ёсны шаардлагыг үл биелүүлэх, заналхийлэх, цагдаагийн байгууллагад худал мэдээлэл өгөх” зөрчлийн талаарх тэдний ойлголт, тухайн зөрчил ямар хэлбэрээр ихэвчлэн илэрдэг, одоогийн үйлчилж буй хууль эрх зүй орчин албан үүрэг гүйцэтгэхэд хир нийцэж байгаа болон боловсронгуй болгох талаар санал асуулгын хуудсаар авсан саналыг нэгтгэн дүн шинжилгээ хийлээ.

Цагдаагийн алба хаагчийн хууль ёсны шаардлагыг үл биелүүлсэн, заналхийлсэн, зөрчлийг шийдвэрлэж байгаа байдалд дүгнэлт хийж, эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох зорилгоор Нийслэлийн хөдөлгөөнт эргүүлийн газар, Баянзүрх, Сүхбаатар, Багануур дүүргийн цагдаагийн

¹ “Төрийн мэдээлэл” сэтгүүл 1992 он №3-4

² Цагдаагийн ерөнхий газрын мэдээлэл судалгааны төвийн 2008,2009,2010,2011 оны статистик мэдээнээс авсан тоо баримт

хэлтэс, Төмөр замын цагдаагийн хэлтэс, Дархан-Уул аймгийн цагдаагийн газрын 367 алба хаагчаас санал асуулгын хуудсаар авсан саналыг нэгтгэхэд:

-Санал асуулгад оролцсон алба хаагчдын 41 буюу 11.2 хувь нь мөрдөн байцаагч, 34 буюу 9.3 хувь эрүүгийн төлөөлөгч, 17 буюу 4.6 хувь нь хэрэг бүртгэгч, 76 буюу 20.7 хувь нь хэсгийн байцаагч, 54 буюу 14.7 хувь нь хүүхдийн болон хэв журмын байцаагч, 145 буюу 39.5 хувь нь ахлагч бүрэлдэхүүн байна.

Насны ангиллын хувьд 197 буюу 53.7 хувь нь 20-30 насны, 133 буюу 36.2 хувь нь 31-40 насны, 36 буюу 9.8 хувь нь 41-50 насны алба хаагч эзэлж байна.

Боловсролын тухайд 272 буюу 74.1 хувь нь дээд, 95 буюу 25.9 хувь нь бүрэн дунд боловсролтой байна.

Цагдаагийн байгууллагын зорилт, чиг үүрэг болон хуулиар хүлээсэн үүргээ биелүүлэхэд иргэд олон нийтийн зүгээс таны эсрэг сөрөг хандлага гардаг уу гэсэн асуултанд 158 буюу 43.1 хувь нь “Тийм”, 17 буюу 4.6 хувь нь “Үгүй”, 192 буюу 52.3 хувь нь “Заримдаа” гэж тус тус хариулсан байна.

Таны ажил үүргээ гүйцэтгэхтэй холбоотойгоор иргэд олон нийтэд тавьсан хууль ёсны шаардлагыг үл биелүүлэх зөрчил гарч байсан бол ямар хэлбэрээр илэрдэг вэ? гэсэн асуултанд давхардсан тоогоор 284 буюу 77.4 хувь нь хэл амаар доромжлох, 136 буюу 37.1 хувь нь заналхийлэх, 149 буюу 40.6 хувь нь гүтгэх гэж, 66 буюу 18.0 хувь нь хүч хэрэглэх, 84 буюу 22.9 хувь нь биед халдах, 96 буюу 26.2 хувь нь дүрэмт хувцас урах гэж тус тус хариулсан байна.

Тухайн үед зөрчил гаргасан иргэнд эрүүгийн болон захиргааны ямар хариуцлага хүлээлгэсэн бэ? гэсэн асуултанд 25 буюу 6.8 хувь нь эрүүгийн хариуцлагад татсан, 65 буюу 17.7 хувь 7-14 хоног баривчилсан, 162 буюу 44.1 хувь торгуулийн арга хэмжээ авсан, 29 буюу 7.9 хувь нь хоорондоо эвлэрч зохицсон, 133 буюу 36.2 хувь хариуцлага хүлээлгээгүй гэж тус тус хариулсан байна.

Цагдаагийн алба хаагч албан үүргээ гүйцэтгэхэд хууль эрх зүйн орчин хэр нийцэж байна вэ? гэсэн асуултанд 52 буюу 14.2 хувь нь “Нийцэж байна”, 86 буюу 23.4 хувь “Сайн мэдэхгүй байна”, 229 буюу 62.4 хувь нь “Нийцэхгүй байна” гэж тус тус хариулсан байна.

Та хуулиар хүлээсэн үүргээ биелүүлэхэд эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох шаардлага бий юу? гэсэн асуултанд 316 буюу 86.1 хувь нь “Шаардлагатай”, 17 буюу 4.6 хувь нь “Шаардлагагүй”, 34 буюу 9.3 хувь нь “Сайн мэдэхгүй байна” гэж тус тус хариулсан байна.

Санал асуулгад оролцсон 350 алба хаагч буюу 95.3 хувь нь албан үүргээ гүйцэтгэх явцдаа ямар нэгэн байдлаар сөрөг хандлагатай тулгарсан байна. Тухайлбал: алба хаагчдын дийлэнх буюу 73.8 хувь нь доромжлуулах, заналхийлэх, гүтгэх халдлагын хохирогч болж, 26.2 хувь нь дүрэмт хувцсаа уруулсан байна. Халдлагад өртсөн алба хаагчдын 53.7 хувь нь 20-30 насны, 74.1 хувь нь дээд боловсролтой алба хаагч байна.

Албан үүрэг гүйцэтгэхэд хууль, эрх зүйн орчин нийцэхгүй байна гэж алба хаагчдын 62.4 хувь нь, эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох шаардлагатай гэж 86.1 хувь нь санал өгсөн байна.

Цагдаагийн байгууллагын эрх зүйг орчинг боловсронгуй болгох талаар алба хаагчид дараах саналыг гаргасан байна. Үүнд:

Цагдаагийн байгууллагыг иргэд “Үйлчилгээний байгууллага” гэж үздэг учраас цагдаагийн алба хаагчийн тавьсан хууль ёсны шаардлагыг үл биелүүлэх, эсэргүүцэх байдал гаргаж, улмаар доромжлох, заналхийлэх, гүтгэж, эрх чөлөөнд нь халдаж байна. Ялангуяа сүүлийн жилүүдэд өсөх хандлагатай байна.

-Цагдаагийн байгууллагын тухай хууль, Захиргааны хариуцлагын тухай хууль, Эрүүгийн хууль болон бусад хууль тогтоомжид нэмэлт өөрчлөлт оруулах, боловсронгуй болгох, сайжруулах,

-Захиргааны зөрчил болон эрүүгийн хариуцлагын ялгааг тодорхой болгох, хариуцлага хүлээлгэх санкцыг боловсронгуй болгох, торгуулийн хэмжээг нэмэх, мэргэшсэн алба хаагч ажиллуулах.

- Монгол Улсын Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 30.2 дугаар зүйлд заасан ойлголтын талаар хуулийн тайлбар гаргах.

-Цагдаагийн байгууллагын тухай хуулийн 37 дугаар зүйлд заасан “Цагдаагийн байгууллага, түүний алба хаагчийн үүргээ биелүүлэх баталгаа”-г хангаж хэрэгжүүлэх ажлыг сайжруулах

-Иргэдэд хэл амаар доромжлуулж, гүтгүүлсэн тохиолдолд түүнийг нотлох баримт, техник хэрэгсэл байдаггүй тул энэ талаар тодорхой арга хэмжээ авах.

-Цагдаагийн алба хаагчийн эрх ашгийг хамгаалсан байгууллага, эвлэл, холбоо байгуулах шаардлагатай байна гэжээ.

Монгол Улсын Цагдаагийн байгууллагын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4-ийн 1-д “Цагдаагийн байгууллага нь гэмт хэрэгтэй тэмцэх, нийгмийн хэв журам хамгаалах үүрэг бүхий төрийн захиргааны байгууллага мөн”³ гэж хуульчилсан.

Цагдаагийн алба хаагч нь хуульд заасан чиг үүргийн дагуу зөрчил гаргагч болон гэмт хэргийн сэжигтэн, яллагдагч зарим тохиолдолд гэрч, хохирогч зэрэг бусад оролцогчдод албадлага хэрэглэх замаар хууль хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хэвийн нөхцөлийг хангах зорилгоор төрийн албадлага хэрэглэдэг нь цагдаа хүчний байгууллага болохыг тодорхойлдог.

Цагдаагийн байгууллагыг хүчний эсхүл үйлчилгээний гэсэн тодотгол дагах болоод нилээдгүй хугацаа өнгөрч байна. Нийгмийн сэтгэл зүй цагдааг үйлчилгээний байгууллага байхыг хүсч байдаг. Цагдаагийн байгууллага нийгэмд гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, нийгмийн хэв журам, аюулгүй байдлыг сахин хамгаалахад үндсэн чиг үүргээ хандуулж, иргэний нийгэм, олон түмний хүч дэмжлэгт тулгуурлан үйл ажиллагаа явуулах нь цагдаа үйлчилгээний байгууллага байхын гол шинж юм.

Олон нийт цагдаагийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлж, иргэншсэн үйл ажиллагаа явуулахад алба хаагчдын ёс зүйн төлөвшил, ёс зүйн хэм хэмжээний хэрэгжилт чухал байр суурь эзэлнэ.

Дээрхи байдлыг үндэслэн дараах санал дэвшүүлж байна:

1. Цагдаагийн алба хаагчийн сонгон судалж хүний нөөц бүрдүүлэхдээ тэдний харьцааны ур чадвар, сэтгэл зүйн бэлтгэлийг өндөр түвшинд тавих.
2. Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажилд иргэд олон нийтийн дэмжлэг туслалцааг авч, олон нийт-цагдаагийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх, олон нийтийн санаа бодол, зөвлөгөөг сонсож, судлан үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэх
3. Алба хаагчдын ажил, үүргээ шаардлагын хэмжээнд гүйцэтгэхэд нөлөөлөх гол хүчин зүйл болох цаг үеийн нөхцөл байдлыг зөв үнэлэхэд чиглэсэн дадлага эзэмшүүлж, мэргэжил, мэргэшлийн ур чадварыг дээшлүүлэх,
4. Цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагааны журам, эрх зүй, актуудыг улам боловсронгуй болгох нь зүйтэй гэсэн саналыг дэвшүүлж байна.

³ “Төрийн мэдээлэл” сэтгүүл 1992 он №6-7